

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

THEORETICAL ASPECTS OF DETERMINING THE LEVEL OF FORMATION OF TECHNOLOGICAL CULTURE OF A FUTURE INCLUSIVE EDUCATION PROFESSIONAL

У статті висвітлено теоретичні аспекти визначення рівня сформованості технологічної культури майбутнього фахівця інклюзивного закладу. Виявлено, що сучасна педагогічна освіта містить технологічну культуру і передбачає високу якість підготовки фахівця. Володіння технологічною культурою важливо для спеціаліста будь-якого фаху. Технологічна культура в педагогічній освіті тісно пов'язана з педагогічною культурою, яка передбачає володіння педагогічними технологіями, певними знаннями і вміннями, світоглядом, професійно активною педагогічною позицією. Встановлено, що технологічна культура є особистісним утворенням, яке становиться в процесі осягнення її неодноразового перегляду ціннісних смислів і змісту життєдіяльності. Носії технологічної культури забезпечують своєчасне коригування та адекватний розвиток в інших видів особистісної культури. Розглянуті підходи в педагогічній освіті: масово-репродуктивний та індивідуально-творчий. Виявлено, що сучасна педагогічна освіта орієнтується на високу якість підготовки фахівця та у вищій педагогічній освіті існують суперечності, які окреслені у статті. Технологічна культура за своєю природою – духовна освіта. Духовність є підставою для виникнення в людини потреби саморозвитку, а потім – освоєння технологічної культури як механізму, що забезпечує цей саморозвиток. За способом реалізації своїх функцій технологічна культура є психологічною освітою – певним рівнем розвитку свідомості людини. Вона інтегрує особистісні якості людини. Крім того, технологічна культура – це моральна освіта, про яку можна говорити як про вид моральної культури. Досліджені технології, які виокремлюються у змістовному та процесуальному компонентах. Тому під час проєктування необхідно звертатися до відбору змісту навчальних завдань, до процесуальних питань діяльності, ураховуючи оцінку цих діяльностей як наслідок досягнення цілей.

Ключові слова: технологічна культура, інклюзія, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами.

Modern pedagogical education provides high quality teacher training, which also contains technological culture. Having a technological culture is important for a teacher of any profession. Technological culture in pedagogical education is closely connected with pedagogical culture, which involves possession of pedagogical technologies, certain knowledge and skills, outlook, professionally active pedagogical position.

The process of mastering the technological culture of a future teacher must be a process of opening and solving creative tasks, innovative activities, the use of modern pedagogical technologies, while assimilating the future teacher of the values of world and national culture. We believe that technological culture is a complex value-meaning dynamic formation of a teacher's personality, which is realized through his specific professional activity.

We associate the level of professional pedagogical competence of the specialist with the level of technological culture formation, which ensures and directs the formation of the outlook of the teacher, her life credo, mastering different types of pedagogical activity.

Not only mass-reproductive but also individually-creative approach in pedagogical education is important for the formation of technological culture. It allows to develop unique personal technology of professional activity. A necessary condition for the realization of educational tasks is the formation of technological culture of the future specialist.

It is revealed that modern pedagogical education is oriented on high quality of specialist training and in higher pedagogical education there are contradictions which are outlined in the article.

Technologies that stand out in the content and processing components are investigated. Therefore, when designing, it is necessary to refer to the selection of the content of educational tasks, procedural issues of activity, taking into account the evaluation of these activities as a consequence of achieving the goals.

Key words: inclusion, inclusive education, children with special educational needs.

УДК 373 – 056.2.3
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.2-14>

Нагорна О.В.,
асистент кафедри спеціальної освіти
та здоров'я людини
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Складність феномена технологічної культури очевидна, оскільки це явище недостатньо вивчено взагалі і в межах професійної діяльності фахівця зокрема. Для обґрунтування нової концепції технологічної культури, яка розширює традиційні рамки професійної культури, необхідно було зробити вибір теоретичних ідей, що є підґрунтям дослідження, і визначити його вихідні положення. У нашому дослідженні основним, системоутворювальним, поняттям є «технологічна культура». Коло основних понять, які допомагають розкрити

сутність цього феномена, визначається шляхом аналізу досвіду загальної та педагогічної культури. До поняття культури ми звернулися, ураховуючи те, що воно є загальним, а тому як педагогічна, так і технологічна культура реалізує певні притаманні загальній культурі цілі й функції. Технологічну культуру ми розглядаємо з позиції педагогічної культури. Наявність технологічної культури відкриває перед майбутнім фахівцем інклюзивного закладу нові рівні духовного життя людства, творчі перспективи професійної діяльності. Підґрунтя професійної культури фахівця інклюзивного закладу

повинні закладатися всією вузівською підготовкою. Це стосується й культури технологічної, однак основне значення в її формуванні належить блоку загальнопедагогічних дисциплін, теоретичне освоєння яких закріплюється творчою діяльністю студента й викладача під час педагогічної практики, виховної, науково-дослідної роботи [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок у розробку культурологічних засад, змісту й технологій педагогічної освіти зробили С. Архангельський, А. Вербицький, І. Ісаєв, В. Леднев, В. Лозова, Г. Троцько, А. Маркова, М. Нікандров, Є. Павлютенков, В. Сластьонін, В. Слободчиков.

Дослідженню проблеми залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в загальноосвітніх закладах присвячені праці В. Авілова, В. Бондара, І. Демченко, О. Євтухової, В. Зарецького, І. Іванової, Н. Козлова, А. Колупаєвої, І. Купрієвої, В. Ляшенко, О. Мартинчук, Ю. Найди, В. Синьова, О. Столяренко, Н. Судакової, О. Таранченко, Є. Чайковського та інших.

Мета статті – визначити та проаналізувати теоретичні аспекти рівня сформованості технологічної культури в майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Водночас у педагогічній освіті актуальними є завдання розробки цільових технологічних проєктів, адаптивних програм, алгоритмічних процедурних приписів в організації навчальної діяльності з елементами евристики; функціональних схем для різних педагогічних систем, різноманітних методик, оцінювальних критеріїв їх ефективності, концептуальних моделей майбутніх результатів; діагностичних методик стану педагогічних систем, методик корекційних процесів, індивідуальних технологій навчання та інших, призначених для фахівця, оскільки саме він є пріоритетним. Зміст гуманітарних, педагогічних знань необхідно орієнтувати на вивчення матеріальної та духовної культури.

Сучасна педагогічна освіта орієнтується на високу якість підготовки фахівця. У вищій педагогічній освіті існують суперечності між:

- необхідним сучасним рівнем технологічної культури й компетентністю, яка не відповідає цим вимогам у масовій практиці, та якістю підготовки фахівців різних освітніх ступенів;
- теоретико-прикладними завданнями, які розв'язуються педагогами, новими вимогами оновлення освіти й реальною підготовкою студентів, недостатньою методологічною розробленістю підходів у системі професійної педагогічної освіти, зокрема, технологічної культури;
- орієнтацією на високу якість підготовки фахівців та недостатнім рівнем підготовки абітурієнтів;
- збільшенням у навчальному процесі частки самостійної роботи й недостатнім рівнем наявних

у студентів знань, умінь, навичок, психологічної готовності до організації самостійної освітньої діяльності;

- класичним репродуктивним характером сучасної системи педагогічної освіти та необхідністю особистісно-орієнтованого підходу, створенням індивідуальної траєкторії оволодіння технологічною культурою;

- сучасними вимогами життя до фахівця, зокрема, володінням ним технологічною культурою і наявною сьогодні системою підготовки вчителів-предметників, спрямованої в основному на реалізацію функції викладання конкретного предмета;

- традиційними поглядами на процес навчання й вимогами навчального процесу до професійно-освітнього розвитку інтегрованого європейського співтовариства;

- поширеністю педагогічної професії й потребою освітніх установ у спеціалістах високої кваліфікації, які володіють технологічною культурою;

- відносно успішним упровадженням нових освітніх, зокрема комп'ютерних, технологій в освітню практику й недостатнім рівнем сформованості технологічної культури;

- вимогами, які постійно посилюються, до якості сучасних педагогічних технологій і традиційними способами їх застосування;

- потребою формування технологічної культури й відсутністю необхідного навчально-методичного забезпечення для розв'язання цього завдання;

- критеріями володіння технологічною культурою, які з'явилися внаслідок професійної діяльності кращих педагогів, і застарілими методами оцінювання.

Щоб подолати вищезазвані суперечності, необхідно розробити й апробувати сучасну модель професійної підготовки фахівця на різних освітніх рівнях. Це забезпечить стійкі зв'язки між цілями, змістом, умовами, засобами й результатами. Підґрунтям має стати ідея становлення технологічної культури фахівця. Необхідність формування в майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів технологічної культури як напрям дослідження передбачає актуальність впровадження культурологічних знань у професійну педагогічну культуру й педагогічну технологію.

Для формування технологічної культури важливий не тільки масово-репродуктивний, а й індивідуально-творчий підхід у педагогічній освіті. Він дозволяє розвивати неповторну особистісну технологію професійної діяльності. Необхідною умовою реалізації завдань освіти є формування технологічної культури майбутнього фахівця [4].

Розширення цього напрямку пов'язане із практичною діяльністю оволодіння знаннями, світоглядом і формуванням технологічної культури засобами

загальної підготовки, науково-дослідної та виховної діяльності. Сучасні уявлення про культуру слугують основою визначення поняття «технологічна культура фахівця», виокремлення відповідних її компонентів, уміщених у функціональні блоки.

Підсумковим результатом педагогічної освіти має бути формування в майбутнього фахівця інклюзивних навчальних закладів професійної технологічної культури, яка є системою інноваційних педагогічних ідей, професійно ціннісних технологічних орієнтацій, універсальних способів пізнання й оптимальних технологій педагогічної діяльності. Процес оволодіння технологічною культурою майбутнім фахівцем інклюзивного закладу повинен відбуватися як процес відкриття й розв'язання творчих завдань, інноваційної діяльності, використання сучасних педагогічних технологій водночас із засвоєнням майбутнім спеціалістом цінностей світової і вітчизняної культури. Уважаємо, що технологічна культура – це складне ціннісно-смісловне динамічне утворення особистості фахівця, що реалізується за допомогою його специфічної професійної діяльності.

Діяльнісна концепція культури передбачає її вивчення як специфічного способу людської діяльності (А. Брушлинський, Л. Виготський, В. Зінченко, В. Межуєв та інші) і показує нерозривний взаємозв'язок людини, її діяльності й культури. Аналіз робіт представників цієї концепції засвідчив, що культура розуміється ними як творча діяльність із перетворення природи й суспільства, наслідком якої є постійне поповнення матеріальних і духовних цінностей, перетворення багатства людської історії на внутрішнє надбання особистості, удосконалення всіх сутнісних людських сил. Тому існує стільки видів культури, скільки виокремлюють різновидів самої людської діяльності [3].

У вітчизняній педагогіці «технології в освіті» асоціюються з інноваціями, які стосуються організаційних форм і методів навчання, методології проектування навчального процесу, комп'ютеризації тощо. «Технологія освіти» отожднюється із системою організаційних, юридичних, економічних, фінансових, господарських, науково-методичних, педагогічних заходів, необхідних для розвитку освітніх систем, для здійснення освітнього процесу в навчальних закладах. Якщо педагогічна технологія спрямована на реалізацію «дозвільних можливостей» особистості в навчанні, то проектування передбачає пошук цих «дозвільних можливостей»; якщо технологія прагне об'єднати єдність цілей і засобів навчання, то процес вибору й формулювання цілей є завданням проектування.

Технологія як система знань про способи й засоби досягнення цілей навчання, як сукупність, послідовність процедур, що застосовуються в процесі навчання, вимагає систематизації цих знань, пошуку необхідних процедур, тобто проектування.

Педагогічні технології сприяють розумінню педагогічної дійсності як сукупності актуалізації потенціалів розвитку. На стадії планування майбутньої педагогічної діяльності йдеться про проектування педагогічних технологій. Результатом навчання є стійка, доцільна зміна психічного стану учня. Однак якщо у сфері матеріального виробництва результати проектуються заздалегідь і плануються способи їх досягнення, то в навчальному процесі ні сам процес, ні його результати практично не плануються, а в кращому разі декларуються, при цьому переважно навіть не визначається кількісний результат педагогічного впливу [4].

Інтеграція психолого-педагогічної науки з раціональними методами проектування технологічних процесів, з теорією прийняття рішень, вибору операцій й управління може сприяти перебудові системи підготовки майбутнього фахівця з позиції підвищення її якості. Уважаємо, що педагогічна технологія – це цілеспрямований, логічний процес чіткої взаємодії компонентів педагогічної системи, що гарантує бажаний позитивний результат [2].

Вона є одним з базисних елементів технологічної культури. Найбільш активне формування технологічної культури в педагогічній освіті може бути забезпечено з погляду культурно-технологічної концепції розвитку суспільства й освіти. З огляду на такий концептуальний підхід, звертаємо увагу на значення технологічного підходу в професійно-педагогічній освіті майбутніх фахівців, зокрема гуманітарних дисциплін. Їм необхідно досягнути зміст технологічної культури, що передбачає формування уявлення про технологічну культуру як універсальний тип, який визначає конкретну історичну епоху, її духовні та матеріальні цінності. Важливо і встановлення взаємозв'язку, взаємозалежності технологічної культури та вищої педагогічної освіти; освоєння певного мінімуму категорій даної культури, достатнього для описання специфічних особливостей технологічної культури й освіти категоріального ладу свідомості фахівця; наявність цілісного уявлення про світоглядні цінності сучасної епохи; визначення життєвого кредо й особистісних життєвих ідеалів кожного майбутнього фахівця; усвідомлення специфічних особливостей технологічної культури як принципів організації професійної педагогічної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін; безперервна технологічна освіта в процесі вивчення загальнопедагогічних дисциплін за допомогою індивідуального освоєння різних видів педагогічної діяльності [5].

Універсальні типи культури, складником яких є технологічна культура, не діляться на «вищі» й «нижчі», вони з'єднані між собою за допомогою різних символів і складають багаторівневу систему, функціонування якої не може бути пояснено за допомогою традиційних підходів.

Ознайомлюючись зі змістом сучасного пріоритетного універсального типу культури – технологічної, майбутній фахівець інклюзивного закладу одночасно освоює зміст універсальних типів культури. Особистість майбутнього педагога сама є складною системою, здатною в контексті з технологічним типом культури сприяти появі педагогічно ціннісних смислів, і саме від неї врешті-решт залежить рівень професійної педагогічної освіти.

Технологічне новоутворення як особистісне новоутворення фахівця дозволяє розкрити якості індивіда, особистості, суб'єкта та індивідуальності, інтеграція яких зумовлює ефективний саморозвиток у процесі його професійної діяльності. Особливо слід відмітити роль компетентнісного підходу у практичній діяльності з оволодіння технологічною культурою майбутніх фахівців інклюзивних освітніх закладів, оскільки базові компетенції є професійно значущими одиницями якості освіти. Технологічна культура є складником у компетентнісній моделі сучасного фахівця, тому так необхідно в умовах ступеневої освіти зосередити основну увагу на формуванні різних компетенцій.

Висновки. Отже, рівень професійної педагогічної підготовленості фахівця ми пов'язуємо з рівнем сформованості технологічної культури, що

забезпечує і спрямовує становлення світоглядної особистісної позиції, визначення його життєвого кредо, оволодіння різними видами педагогічної діяльності. Уважаємо, що рівень сформованості технологічної культури фахівця безпосередньо залежить від розвитку особистості майбутнього педагога, а рівень розвитку особистості майбутнього педагога – від ступеня засвоєння ціннісного сенсу того універсального типу культури, у контексті якого певна особистість розвивалася.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аніський В. Технологічна культура майбутнього вчителя як категорія дидактики. *Вісник ОДУ*. 2003 № 4.
2. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / кол. авторів: А. Колупаєва., Н. Софій., Ю. Найда та ін. ; за заг. ред. Л. Даниленко. Київ, 2007. 128 с.
3. Коваленко А. Технологічна культура майбутніх учителів іноземної мови . *Вища освіта сьогодні*. 2008. № 3. С.75–79.
4. Лола В. Генеза поняття «технологічна культура» *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: зб. наук. пр., Київ-Запоріжжя: ЗОІППО, 2002. Вип.22. С. 99–102.
5. Симоненко В. Основи технологічної культури. Москва: Вентана-Графф, 1998. С. 51.